

УДК 338.48:331.522.4-043.83

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-01

Борисова – Ярига А.М., аспірантка кафедри публічного управління і міжнародної економіки
Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0727-5889

e-mail: borisovayariga@gmail.com

Стратегічні перспективи формування кадрового потенціалу туристичної галузі регіону

Анотація. Туристична сфера поєднує у собі високотехнологічні та соціально-психологічні елементи дії, що створює великий обсяг потреб до підготовки кадрів. Порівнюючи набуті теоретичні та практичні знання можна дійти висновку, що багато нагальних питань стосовно удосконалення системи підготовки кадрів для туристичної галузі не знайшли відповідного наукового вирішення зазначеної проблеми. Дотепер не сформовано ринок освітніх послуг, який в достатній мірі спроможний забезпечити потреби спільноти, нестача науково-інформаційного й кадрового забезпечення вищої освіти та її інноваційної бази знижує рівень підготовки фахівців. Тому нагальним лишається проблема пристосування світового досвіду підготовки професіоналів туристичної індустрії до умов освітньої системи України та подолання викликів, що постали після початку повномасштабних воєнних дій. Особливої уваги потребує підготовка кадрів для підприємств туристичної галузі в південних регіонах, що традиційно мають високу привабливість для туристів та формують стратегії повоєнного відновлення.

Встановлено, що основною метою туристичної освіти є підвищення її якості з урахуванням тенденцій розвитку світового туризму. Вивчено провідні профільні заклади Миколаївської області, які готують кадри для туристичної галузі регіону. Доведено, що формування кадрового потенціалу в туристичній галузі Миколаївської області є ключовим аспектом для розвитку туризму в регіоні. Запропоновані в роботі заходи та методи спрямовані на підвищення кваліфікації, кваліфікації та зацікавленості фахівців туристичної галузі.

Ключові слова: туристична галузь; кадровий потенціал; туристичний потенціал; стратегічні перспективи; глобальні зміни; якість освіти; економічне зростання.

Alina Borysova – Yaryha, Postgraduate student of the Department of Public Administration and International Economics of Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Strategic Prospects for the Formation of Human Resources in the Regional Tourism Industry

Abstract. Introduction. Tourism industry integrates both high-tech and socio-psychological aspects, which creates a high level of requirements for the staff training system. The generalization of the accumulated theoretical and practical experience shows that many relevant issues of the development of the staff training system for the tourism industry have not been properly addressed in the scientific literature. The market of educational services that is sufficiently capable of meeting the needs of society has not yet been formed, and the lack of scientific, informational and human resources support for higher education and its innovation base affects the quality of specialist training. Therefore, the issue of adapting the world's experience in training specialists in the tourism industry to the conditions of Ukraine's educational system and overcoming the challenges that have arisen since the start of the full-scale war remains relevant. Special attention should be paid to training for tourism enterprises in the southern regions, which traditionally have a high appeal to tourists and are a part of the post-war recovery strategy.

Purpose: To study the strategic prospects of forming the personnel potential of the tourism industry of the region.

Results: It was found that the main goal of tourism education is to improve its quality, taking into account the trends in the development of world tourism.

The leading specialized institutions of the Mykolaiv region, which prepare personnel for the tourism industry of the region, were studied.

Conclusions: Formation of personnel potential in the tourism industry of Mykolaiv region is a key aspect for the development of tourism in the region. The measures and methods proposed in the work are aimed at improving the qualifications, skills and interest of specialists in the tourism industry.

Keywords: tourism industry; human resources; tourism potential; strategic prospects; global changes; quality of education; economic growth.

JEL Classification: A 22; D 83; I 21; I 29; J 24.

¹Стаття надійшла до редакції: 25.06.2024

Received: 25 June 2024

Постановка проблеми. Туристична галузь є однією із найперспективніших напрямків розвитку економіки, що значно впливає на соціально-культурне життя країн та регіонів. В Україні з 24 лютого 2022 року повномасштабне російське вторгнення мало руйнівний вплив на туристичну галузь. Продовження війни більше двох років спричинило значне зменшення або повне знищення туристичного потоку в постраждалих регіонах. Туристи уникають відвідування таких місць через загрозу безпеці та страх військових дій. Населення покидає небезпечні райони, кадровий потенціал галузі втрачається, його відновлення стає складним завданням через вимушені обмеження діяльності освітніх установ, зміни в економічному середовищі та загальну нестабільність. Проте, необхідні запроваджувати програми та заходи, що можуть бути використані для підтримки кадрового потенціалу туристичної галузі навіть під час військового стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомі результати у розвитку стратегічної перспективи формування кадрового потенціалу туристичної галузі та вивченні особливостей підготовки кадрів для туристичної сфери у нашій країні отримали вчені: В. Федорченко, Т. Дьорова, І. Зорін, І. Мініч, В. Андрющенко, І. Гончаренко, В. Кремень та ін. Вони висвітили проблеми, що склалися, довели особливе значення спеціальностей туристичної галузі в освіті нашої держави, досліджували теоретичні основи кадрового забезпечення вищезазначеної галузі. У роботах акцентовано увагу на тому, що туризм є динамічною галуззю та потребує якісної підготовки кадрового потенціалу, ця теза підтверджується постійним відстеженням ситуації на ринку праці.

Формулювання цілей дослідження. Головною метою статті є дослідження стану та стратегічних перспектив формування кадрової підготовки фахівців туристичної галузі Миколаївщини. У статті застосовано комплекс різних методів: статистичних, формально-логічних, економічно-математичних, програмно-цільових тощо.

Основні результати дослідження. Розглянувши Стратегію розвитку Миколаївської області на період до 2027 року, яка ставить перед собою надзвичайно важливе завдання – перетворити Миколаївщину на регіон сталого економічного зростання на основі інноваційної промисловості, розвинутого транспортно-логістичного комплексу, важливого туристично-оздоровчого, продовольчого центру країни з екологічним, високоефективним сільським господарством, комфортного та безпечного краю, де є всі умови для всебічного розвитку людини, зазначимо, що її реалізація потребує якісної підготовки кадрів для туристичної галузі регіону [10]. Але зважаючи на складну ситуацію в Україні, в першу чергу в наслідок воєнних дій, що руйнують туристичну інфраструктуру (готелі, ресторани, музеї, пам'ятники та інші туристичні об'єкти), є висока ймовірність

призупинення туристичних послуг та втрати інвестицій у розвиток туризму. Туризм був важливим джерелом доходів для багатьох постраждалих регіонів. Військові конфлікти спричиняють значне зменшення туристичних доходів, що негативно впливає на місцеву економіку, збільшуючи безробіття та погіршуючи рівень життя населення. Військові дії залишають травмуючі наслідки для психіки мешканців та туристів, які перебували в постраждалих регіонах. Це може призвести до погіршення психічного здоров'я та збільшення рівня стресу у мешканців, а також є фактором, що відлякує потенційних туристів. У цілому, конфлікти та військові дії мають серйозний та тривалий вплив на підприємства туристично-рекреаційної сфери в постраждалих регіонах, що веде до значних економічних, соціальних та психологічних наслідків. Для відновлення туристичного сектору в таких регіонах необхідні зусилля національних та міжнародних організацій, а також інвестиції у відновлення інфраструктури та розвиток нових стратегій маркетингу та просування. Зменшення туристичного потоку через обмеження на міжнародні подорожі та закриття кордонів спричинило скорочення кількості закордонних туристів, що відвідують Україну, що призвело до великих втрат для туристичної галузі. Багато туристичних компаній та готелів стикаються з відміною бронювань та скасуванням подорожей, що суттєво впливає на їх фінансові показники.

Стабільний довгостроковий розвиток нашої держави будується на продуктивному використанні кадрового потенціалу та покращенні системи управління ним з метою економічного зросту та розвитку суспільства відповідно до світових глобальних змін. Трудовий потенціал є одним із основних життєво важливих джерел, є чинником економічного розвитку в регіонах, який встановлює результативність застосування виробничого, фінансового й природного капіталу та який впливає на темп та якість економічного розвитку.

Ринок освітніх послуг та продуктивні механізми зорієнтовані на потреби суспільства є основними чинниками, що забезпечують якість освіти. Тому актуальним залишається питання адаптації світового досвіду підготовки фахівців туристичної галузі до умов освітньої системи України.

Основною метою освітньої політики у досліджуваній галузі є відповідність якості освіти актуальним потребам особистості, суспільства, держави з урахуванням міжнародних стандартів [1, с.91].

Освітні реформи і модернізація освіти повинні не лише декларуватися, а й реалізуватися як загальнонаціональне завдання, масштабна програма всієї країни, що проводиться при ефективному співробітництві всього суспільства і держави. Тільки у такому випадку можна досягти нової якості освіти, що

відповідає сучасним запитам кожного громадянина, суспільства й держави.

Формування кадрового потенціалу у туристичній галузі Миколаївщини є важливим завданням для розвитку туризму в регіоні. Для підготовки кадрів для туристичної галузі Миколаївщини варто реалізувати наступні заходи:

1. Організація курсів та тренінгів. З метою підготовки високопрофесійних кадрів із відповідним рівнем знань та навичок нами розроблено орієнтовні етапи щодо організації освітніх курсів та тренінгів, представлені на рис. 1.

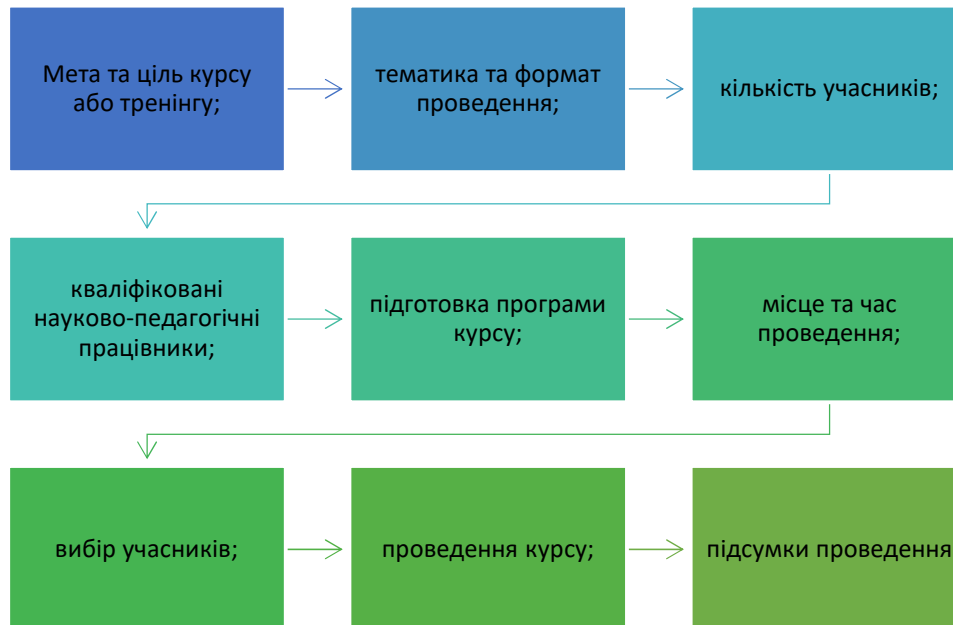

Рисунок 1 - Орієнтовні етапи щодо організації освітніх курсів та тренінгів

Джерело: сформовано з використанням [2–7]

Під час проведення освітніх курсів необхідно зважати на очікування учасників освітнього процесу та враховувати професійну підготовку науково-педагогічних працівників та тренерів з метою забезпечення ефективного рівня комунікації та взаємодії між учасниками.

2. Співпраця з закладами освіти – документальне підтвердження про співпрацю із освітніми закладами туристичного спрямування з метою покращення рівня підготовки високопрофесійних фахівців.

3. Організація стажувань та практик. Цей захід полягає у тому, щоб організовувати стажування та практики для здобувачів вищої освіти та молодих спеціалістів туристичного спрямування з метою набуття ними вмінь та досвіду роботи.

4. Рекрутинг та підбір персоналу. Мета цього заходу в тому, щоб проводити рекрутинг та підбір персоналу з відповідним рівнем знань. Це допоможе залучити кваліфікованих спеціалістів до розвитку галузі.

5. Моніторинг розвитку кар'єри працівників. Сутність цього заходу полягає у тому, щоб моніторити розвиток кар'єри працівників туристичної галузі Миколаївщини.

6. Розвиток інфраструктури для навчання та підвищення кваліфікації.

7. Туристична освіта та підготовка кадрів. Розвиток програм навчання та тренувань для місцевого населення у сфері обслуговування та гостьового прийому, що сприятиме підвищенню якості обслуговування та збільшенню конкурентоспроможності. Створення програм навчання та тренувань для місцевих жителів у сфері туризму та гостинності може забезпечити необхідні навички та знання для роботи в цій галузі, включаючи курси професійної підготовки для готельних працівників, екскурсоводів, рестораторів та інших сфер, що пов'язані з туризмом. Програми такого типу допоможуть підвищити якість обслуговування та створити сприятливе середовище для розвитку туристичного бізнесу. Розвиток програм, спрямованих на підтримку підприємництва в туристичній галузі, таких як надання фінансової допомоги, консультацій та підтримки у відкритті нових туристичних підприємств, також може бути ефективним способом стимулювання розвитку туристичного бізнесу після воєнної ситуації.

Ці програми навчання та розвитку потенціалу спрямовані на забезпечення сталого та інклюзивного розвитку туристичної галузі, допомагаючи місцевим громадам стати активними учасниками та користувачами туристичних ресурсів своєї країни.

Реалізація комплексних заходів допоможе відновити інтерес до регіону та стимулювати економічний розвиток через туризм. Шляхи відновлення мають бути спрямовані на створення безпечного та привабливого середовища для туристів, а також на підтримку туристичної індустрії та відновлення її робочих місць.

Розвитку туристичної галузі сприятиме оцінювання потенціалу підготовки кадрів у Миколаївському регіоні. Для цього необхідно визначити наявний потенціал, оцінити рівень знань та навичок працівників у туристичній галузі, а також виявити можливості для покращення кваліфікації.

Спеціалізовану ланку з підготовки кадрів для туристичної галузі регіону представлено у табл. 1.

Таблиця 1 Підготовка кадрів для туристичної галузі рівень характеристика професія

Рівень	Характеристика	Професія
Виконавчо-технологічний	Забезпечує кваліфікацію молодшого спеціаліста	Інспектор, екскурсовод та ін.
Управлінсько-виконавчий	Надає механізм спеціальної освіти, що готує бакалаврів та спеціалістів	Консультант, інструктор-методист, організатор подорожей та екскурсій, керівник груп та підрозділів
Управлінський	Надають заклади вищої освіти	Менеджери з туризму, керівники туристичних компаній тощо

Джерело: авторська розробка

Входження України у світовий туристичний процес потребує відповідного кадрового забезпечення. Організація професійної підготовки та підвищення кваліфікації у сфері туризму повинна стати основою для їхнього професійного та кар'єрного зростання. Ця система має сприяти покращенню якості обслуговування туристів і підвищенню конкурентоспроможності.

Важливо, щоб першочергове право на навчання мали нові працівники державної служби та посадові особи місцевого самоврядування, які відповідають за туризм та курорти. Це дозволить їм краще розуміти сучасні тенденції галузі, впроваджувати інновації та покращувати управління туристичними ресурсами.

Принципи кар'єрного просування в цьому контексті включають не лише отримання нових знань і навичок, але й можливість займати більш відповідальні посади з ростом професійного досвіду та компетенцій. Такий підхід сприятиме створенню стабільної та кваліфікованої кадрової бази для подальшого розвитку усієї сфери туризму.

Сьогодні у сфері туризму і гостинності особливо цінуються фахівці нового покоління, які не лише здатні задовольняти потреби клієнтів, але й розуміти їхні індивідуальні запити. Вони мають мати високий рівень професійної підготовки, володіти декількома іноземними мовами, бути обізнаними з діловою етикою та сучасними технологіями обслуговування,

володіти знаннями з комп'ютерної техніки та вміти працювати з сучасними стандартами якості обслуговування.

Такі спеціалісти відіграють важливу роль у забезпеченні високого рівня задоволення клієнтів і в утриманні конкурентоспроможності бізнесу в умовах глобального туристичного ринку.

Заклади вищої освіти Миколаївської області пропонують різноманітні програми навчання, які допоможуть здобувачам отримати необхідні знання та навички для успішної кар'єри у туристичній галузі регіону.

Проаналізувавши заклади вищої освіти Миколаївської області, які готують фахівців за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» для туристичної галузі регіону, можна визначити тільки два заклади – Миколаївський національний аграрний університет та Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика. проведемо порівняльну характеристику пропозицій щодо підготовки кадрів для туристичної галузі від цих закладів (табл. 2).

Заклади вищої освіти міста, а саме Миколаївський національний аграрний університет та Міжнародний класичний університет ім. П. Орлика мають достатню навчально-наукову та матеріально-технічну бази для випуску висококваліфікованих фахівців туристичної галузі регіону, які будуть затребувані на ринку праці.

Таблиця 2 Порівняння пропозицій щодо підготовки кадрів для туристичної галузі Миколаївщини

№ з/п	Миколаївський національний аграрний університет	Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика
1	<p>Державний заклад «Миколаївський національний аграрний університет» – це провідний заклад вищої освіти Півдня України. Аграрний університет – це потужна матеріально-технічна база, центр інноваційного проєктування, джерело кадрового потенціалу як для Південного регіону, так і для всієї України, має тісні зв'язки виробництвом та плідно співпрацює з багатьма закордонними партнерами. В університеті денна, заочна форми здобуття освіти та змішане навчання (офлайн та онлайн). У даному закладі вищої освіти можна здобути знання зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» за освітнім ступенем «Молодший бакалавр», «Бакалавр», а саме менеджер з туризму [8].</p>	<p>Приватний заклад «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика» – це комплекс недержавних навчальних закладів, існуючих в Україні з 1996 року. Комплекс Міжнародного класичного університету – це комфортні можливості отримання освіти. Денна та заочна форма здобуття освіти, використання змішаного навчання (офлайн та онлайн). Університет готує фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр»: спеціальність 242 «Туризм і рекреація» та за освітньо-науковим ступенем «Магістр» [4].</p>
2	<p>Освітня програма «Туризм і рекреація» виокремлюється тим, що надає здобувачам систему професійних знань і практичних навичок у сфері туризму на початковому рівні вищої освіти. Вона спрямована на формування фахівців з креативним мисленням, які здатні не лише застосовувати існуючі знання і навички, але й приймати нестандартні рішення у професійній діяльності.</p> <p>Особливості освітньої програми включають підготовку спеціалістів для сфери зеленого, екологічного та активного туризму. Здобувачі також отримують навички з організації туристичної діяльності та обслуговування туристів в умовах виробництва. Для забезпечення практичного досвіду університет має свої бази практик та спеціалізовані структурні підрозділи, з-поміж яких: Навчально-науково-практичний центр.</p> <p>Ця програма сприяє глибокому розумінню студентами сучасних викликів у сфері туризму та підготовці</p> <p>Освітня програма «Туризм і рекреація» призначена для забезпечення здобувачів знаннями і практичними навичками, необхідними для професійної діяльності у різних сферах туризму. Відповідно до освітньої програми здійснюється підготовка фахівців, які можуть працювати в туристичних агентствах, готелях, курортах, транспортних компаніях, місцевих владах, культурно-розважальних закладах та інших організаціях, пов'язаних з туризмом.</p> <p>Головна мета цієї освітньо-професійної програми полягає в формуванні загальних і фахових компетентностей, що дозволяють здобувачам успішно планувати, організовувати та забезпечувати якісне обслуговування клієнтів у процесі створення й реалізації туристичних продуктів. Це охоплює розуміння туристичного ринку, вміння адаптуватися до потреб різних сегментів аудиторії, ефективне управління ресурсами та використання сучасних інструментів у туристичному бізнесі. Такий підхід дозволяє випускникам програми бути готовими до викликів і можливостей, що пропонує глобальна туристична індустрія, та забезпечує їм платформу для кар'єрного розвитку у сфері рекреації та туризму [8].</p>	<p>Освітня програма за спеціальністю «Туризм і рекреація» на бакалаврському рівні розроблена відповідно до стандартів вищої освіти й передбачає глибоке вивчення професійних дисциплін та іноземної мови, що є важливими для успішної кар'єри в галузі туризму. Навчальний план також включає безперервну комп'ютерну підготовку, що дозволяє майбутнім спеціалістам ефективно орієнтуватися в інформаційному просторі сучасного світу.</p> <p>Програму спрямовано на забезпечення здобувачів не лише теоретичними знаннями, але й практичними навичками, необхідними для професійної діяльності у сфері обслуговування та туризму. Відповідно до освітньої програми здійснюється підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно впроваджувати свої знання і уміння на практиці в різних сегментах галузі, включаючи туристичні агентства, готелі, курорти та інші організації, пов'язані з туризмом і рекреацією.</p> <p>Випускники спеціальності «Туризм і рекреація» підготовлені для роботи у місцевих органах виконавчої влади у сфері туризму, туристичних фірмах та агенціях, готелях, підприємствах екскурсійного, культурного, розважального обслуговування.</p> <p>Досвід роботи випускників даної спеціальності у сфері гостинності робить їх привабливішим кандидатом для роботодавців з інших галузей. Це пов'язано з широким спектром 'soft skills', які вони здобувають в розважально-туристичній індустрії – комунікабельність, готовність до співпраці та міжособистісна усвідомленість. Ці навички роблять випускників достатньо конкурентоспроможними на ринку праці. [4].</p>
3	<p>Університет дає можливість поїхати на закордонну практику, познайомитися з культурою і традиціями країни, удосконалити свою іноземну мову. Менеджер з туризму повинен знати іноземну мову, географію, кліматичні, культурні, соціально-економічні та інші особливості відвідуваних туристами країн, бути обізнаним у правилах паспортно-візових служб. І особливу увагу приділяти спілкуванню із клієнтами [8].</p> <p>Професійна практика – заключна ланка практичної підготовки. Проводиться в індивідуальному порядку на базі конкретного господарства або підприємства. Метою цієї практики є оволодіння професійним досвідом та готовність випускника до самостійної трудової діяльності, збір матеріалів для написання дипломної або магістерської роботи.</p>	<p>Практична підготовка, яку надає університет є невід'ємною складовою навчального процесу і має велике значення у підготовці конкурентоспроможних фахівців для туристичних закладів регіону усіх форм власності. Здобувачі вищої освіти мають можливість адаптуватися до реальних умов виробничої діяльності та створення можливостей для майбутнього працевлаштування.</p> <p>Головна мета - систематизувати, поглибити й закріпити теоретичні знання здобувачів вищої освіти зі спеціальних дисциплін.</p> <p>Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика тісно співпрацює з підприємствами, які надають базу для виробничої практики, а саме: Туристична агенція PinaColada (ФОП Заїка Ірина Сергіївна).</p>

<p>Постійно проводиться цілеспрямована робота з налагодження довгострокових взаємовигідних зв'язків та укладення договорів з провідними підприємствами регіону та створена база цих підприємств для проходження професійної практики здобувачами вищої освіти спеціальності 242 «Туризм і рекреація» Миколаївського НАУ. Це сприяє посиленню партнерських зв'язків між навчальним закладом та майбутніми роботодавцями.</p> <p>Кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету уклали договір про співпрацю між агентствами, підприємствами та державними установами туристичної галузі регіону таких як : агентство ІТ екскурсій «Муколау Look citi», комунальний заклад «Миколаївський обласний Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді» Миколаївської обласної ради, Миколаївським краєзнавчим музеєм, спортивно-розважальним центром «Істокі», туристичною агенцією «JoinUp! tottravel», туристичною фірмою «Хан-Тенгри». Сторони за цими договорами зобов'язуються шляхом об'єднання зусиль діяти: з метою підготовки висококваліфікованих фахівців з туризму, освоєння здобувачами вищої освіти нових знань і компетенцій відповідно до фаху, а також здійснювати наукове консультування щодо змісту освіти наукових досягнень і сучасних практик в індустрії гостинності та проведення спільних заходів [8].</p>	<p>Товариство з обмеженою відповідальністю «Металург-Південь», «Академія професійної освіти Маркер», ТОВ «Тревел Стаді Ворк», ТОВ «Тревел Стаді Ворк», ТОВ «Тревел Стаді Ворк», ТОВ «Тревел Стаді Ворк», ТОВ «Селфинвест», Асоціація «U.C.M. Italy», ASA Yonetim, CEASC, International Society of Polygraph Examiners, MitOst, New Education Eng, Profi-Stadi, World of Seamen group, PizzaCelentano ФОП Ільїна Віола Михайлівна, UKRAINIANHOTEL&RESORTASSOCIATION, TAFF, Громадська спілка «Національна туристична організація України.</p> <p>Окрема увага приділяється практичній підготовці майбутніх фахівців. На факультеті використовуються елементи дуальної освіти. Завдяки постійній роботі по розширенню міжнародної співпраці, здобувачі вищої освіти мають змогу проходити стажування за кордоном, брати участь в програмі одночасного навчання в МКУ ім. П.Орлика та в європейських закладах вищої освіти [9].</p>
--	--

Джерело: [8, 9]

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що головною метою туристичної освіти є покращення її якості з урахуванням тенденцій розвитку світового туризму, досвіду провідних профільних закладів та потреб національних підприємств.

Дослідження стратегічних перспектив кадрового потенціалу туристичної галузі регіону виявило необхідність підвищення якості підготовки кадрового потенціалу, що є ключовим аспектом для розвитку

туризму на Миколаївщині. Заходи та методи, які запропоновані в роботі, спрямовані на підвищення кваліфікації, навичок та зацікавленості фахівців туристичній галузі. Важливо також залучати молодь до галузі, створюючи умови для їхнього професійного зростання. Розвиток кадрового потенціалу сприятиме підвищенню якості обслуговування туристів, розширенню туристичної інфраструктури та загальному позитивному іміджу Миколаївщини як туристичного напрямку.

Література:

1. Борисова-Ярига А. М. Управління людським потенціалом у туристичній галузі регіону. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали ІІ міжнародної науково-практичної конференції (с. Коблеве, Миколаївської обл., 9 червня 2022 р.). Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 145-147. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15226/1/Rozvytok_turystychnoho.pdf.
2. Борисова-Ярига А. М. Формування кадрового потенціалу туристичної галузі регіону. *Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій* : збірник матеріалів ІІ міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 25 квітня 2024 року). Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 455-459. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jsui/handle/123456789/18476>.
3. Гончаренко І. В. Стратегічні напрями реалізації рекреаційного потенціалу регіону. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 4 (87). С. 13-19. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jsui/handle/123456789/1866>.
4. Гончаренко І. В., Жежуха В. Й., Твердовська А. О., Скибінський Н. О. Розвиток в'їзного туризму Львівської та Миколаївської областей. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2020. Вип. 3(107). С. 5-9. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jsui/handle/123456789/8927>.
5. Гончаренко І. В., Коноваленко К. В., Сокровищук Ж. В. Необхідність розвитку агротуризму на території Миколаївської області. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2014. Вип. 4 (81). С. 20-26. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jsui/handle/123456789/1447>.
6. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : Монограф. Київ: Педагогічна думка, 2012. 368 с.
7. Коніщева Н. Й. Формування кадрового потенціалу сфери туризму. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2011. Вип. 1. С. 97-107. URL: <https://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/uk/visnik-1.pdf>.
8. Миколаївський національний аграрний університет. URL: <https://www.mnau.edu.ua>.
9. Міжнародний класичний університет ім. П. Орлика URL: <https://mku.edu.ua/kafedra-gotelno-restorannoyi-spravy-ta-turyzmu>.
10. Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно : рішення Миколаївської обласної ради від 23 грудня 2020 року, № 2. 126 с. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/1613571502602d25ae7f0ce.pdf>.

References:

1. Borysova-Yaryha, A.M. (2022, June 9). *Human potential management in the regional tourism industry*[Conference presentation abstract]. Development of territorial communities: legal, economic and social aspects, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine, 145-147. https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15226/1/Rozvytok_turystychnoho.pdf.
2. Borysova-Yaryha, A. M. (2022, April 25). *Formation of human resources potential of the tourism industry of the region* [Conference presentation abstract]. Integration of science and management practice in conditions of socio-cultural transformations, Luhansk Taras Shevchenko National University, Poltava, Ukraine, 455-459. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18476>.
3. Honcharenko, I.V. (2015). Strategic directions of recreational potential realization. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 4 (87), 13-19. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1866>.
4. Honcharenko, I.V., Zhezhukha, V.Y. & Tverdovska, A.O. (2020). Development of inbound tourism in Lviv and Mykolaiv regions. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 3 (107), 5-9. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8927>.
5. Honcharenko, I.V., Konovalenko, K.V., & Sokrovishchuk, Z.V. (2014). Necessity of agritourism development in the territory of Mykolaiv Oblast. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 4 (81), 20-26. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1447>.
6. Kremen, V.G. (2012). *Synergetics in education: the context of human-centeredness*. Pedahohichna Dumka, 368.
7. Konishcheva, N.Y. (2011). Formation of personnel potential in the field of tourism. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Economics*. (1), 97-107. <https://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/uk/visnik-1.pdf>.
8. Mykolaiv National Agrarian University. <https://www.mnau.edu.ua>.
9. Pylyp Orlyk International Classical University. <https://mku.edu.ua/kafedra-gotelno-restorannoyi-spravy-ta-turyzmu>.
10. Mykolaiv Regional Council. (2020, December 23). *Development strategy of the Mykolaiv region for the period until 2027 inclusive*. № 2. <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/1613571502602d25ae7f0ce.pdf>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License